

© G.E.C Gads Forlag 1993

2. oplag

Omslag: Axel Surland

Sats og tryk: AKA-PRINT A/S, Århus

Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af denne bog eller dele af den er ikke tilladt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Alle rettigheder forbeholdes.

Forsideillustration efter idé af Ole Bidstrup.

ISBN 87-12-02440-6

Denne afhandling er af Det retsvidenskabelige Fagråd ved Københavns Universitet antaget til offentligt at forsvares for den juridiske doktorgrad.

Steen Rønsholdt
Fagrådsformand

Forsvaret finder sted fredag den 14. maj 1993, kl. 14.00 præcis i Annex auditorium A, Studiestræde 6, over gården.

Forord

En lang række personer, miljøer og institutioner har på forskellig måde bidraget til, at arbejdet med denne afhandling har kunnet gennemføres. Jeg skylder således mange personer en stor tak for faglig, menneskelig og venskabelig bistand og støtte, jeg har opnået undervejs. Ikke alle kan nævnes i et forord, men et par enkelte bør fremhæves.

Pinn Taksøe-Jensen har været en uvurderlig støtte, som især i projektets begyndelsesfase var medvirkende til, at entusiasmen kunne bevares. Igennem hele forløbet har jeg haft et utal af frugtbare diskussioner med min gode ven og kollega, Vibeke Vindeløv, som har været en udtømmelig inspirationskilde og konstruktiv kritiker i ordets bedste betydning. Også Henrik Zahle og Vagn Greve har på forskellig vis opmuntret til at fortsætte og tilendebringe projektet, ligesom enkelte kapitler er gennemgået af Sys Rovsing Koch. I den sidste fase har Mads Bryde Andersen læst første udkast til dele af bogen igennem og er kommet med værdifulde kommentarer.

Der er ydet en stor og god indsats med skrivning og retning – igen og igen – af Jytte Hvidsø og Bodil van de Velde, som dels i de hektiske perioder, dels i det lange stræk har været til uvurderlig hjælp. Endelig har to af mine gode venner, Cito Lemche og Gerd Müller, gennemgået afhandlingen med henblik på sproglige justeringer, og Marie Bjørn har medvirket ved citatkontrol og udarbejdelse af stikordsregister.

Sidst, men ikke mindst, har min hårdtprøvede familie, Kjeld, Christoffer, Simon og Lærke, med loyalitet, overbærenhed og udholdenhed været afgørende for, at arbejdet kunne færdiggøres og studier i familierettens teoretiske side har kunnet overskygges af det virkelige liv.

Statens samfundsvidenskabelige Forskningsråd og G.E.C. Gad's Fond har ydet økonomisk støtte til bogens udgivelse.

Afhandlingen er indleveret til bedømmelse marts 1992, og der er kun i begrænset omfang inddraget materiale efter dette tidspunkt.

Linda Nielsen
februar 1993

Indholdsfortegnelse

Fremstillingens emne og formål	29
1. Afhandlingens genstand	29
2. Valget af emne og aspekter	29
3. Problemstilling og formål	32
4. Planen for fremstillingen	33
Kapitel 1. Afgrænsning og metode	35
1. Familieformuerettens fire elementer	35
2. Familien	35
2.1. Problemstilling	35
2.2. Familiebegrebet	36
2.3. Typefamilier	38
2.3.1. Familiestade	38
2.3.2. Livsform	39
3. Formuen	40
3.1. Problemstilling	40
3.2. Formuebegrebet	41
3.3. Formuetyper	41
3.3.1. Rettighedens indhold	41
3.3.2. Rettighedens grundlag	42
3.3.3. Rettighedens formål	42
4. Retten	42
4.1. Problemstilling	42
4.2. Retsbegrebet	43
4.3. Familieformuerettens retskilder	44
4.3.1. Lovgivningen – og dens funktion	44
4.3.2. Retspraksis	45

4.3.3. Aftaler.....	45
4.3.4. Fremmed ret.....	46
5. Ideologierne	47
5.1. Problemstilling	47
5.2. Begrebsbestemmelse	48
5.3. Ideologiske grundtyper	49
5.3.1. Individual-ideologier	49
5.3.2. Ligestilling.....	49
5.3.3. Fællesskabs-ideologier	49
 FØRSTE DEL	
FAMILIEFORMUERET I ET FORANDERLIGT SAMFUND	51
 Kapitel 2. Udviklingstendenser – fra familie til individ	53
1. Indledning	53
2. Ældre tid – storfamilie, kirke og fællesskabsregler	53
2.1. Storfamilie og arbejdsfællesskab.....	53
2.2. Kirke og naturret	53
2.3. Fællesskabsregler – fællig, arveret og formuefællesskab.....	55
3. 1800-tallet – kernefamilie og forsørgelse	56
3.1. Den lukkede kernefamilie, fællesskab og afhængighed.....	57
3.2. Ægteskabet som statusbærer – og som kontrakt	57
3.3. Forsørgelse, formuefællesskab, arveret og underholdsbidrag.....	58
4. 1920-1960'erne – de store reformer i familieretten	59
4.1. Erhvervende mand og hjemmearbejdende hustru	59
4.2. Ligestilling og selvstændighed.....	60
4.3. Gensidig forsørgelse, lighed og underholdsbidrag.....	61
5. Udviklingen siden 1960'erne – pluralisme og individcentrering ...	62
5.1. Ændringer i familien	62
5.1.1. Familienstruktur – samliv uden ægteskab og skilsmisser ...	62
5.1.2. Familiefunktioner – nedtoning af fællesskabet	63

5.1.3. Familiens forsørgelse – medforsørgelse	64
5.1.4. Familiens formue – nuanceret, ofte lønrelateret.....	65
5.2. Styrkelse af individual-ideologierne?.....	65
5.3. Ændringer i familieformueretten	66
5.3.1. Den privatretlige lovgivning – knopskydning	67
5.3.2. Den offentligretlige lovgivning – individualprincippet.....	68
6. Sammenfatning	69
 Kapitel 3. Nutidens familie, ideologier og fællesskabsregler	71
1. Indledning	71
2. De sociologiske forhold i familien	71
2.1. To-indkomstfamilien med forskel i formue, løn og arbejdsformer	71
2.2. Fællesskabsadfærd og fællesskabsfølelse	73
2.3. Betydningen af børn	75
2.4. Behovet for fællesskabsregler	76
3. Ideologier om familieformueretten	76
3.1. Ideologier om familien	76
3.2. Ideologier om de økonomiske forhold i familien.....	77
3.2.1. Ligestilling – markant ideologi med diffus virkning.....	78
3.2.2. Fællesskabs-ideologier – tryghed, medvirken og fælles ansvar	79
3.2.3. Individual-ideologier – selvstændighed og autonomi	82
3.3. Lovgivnings-ideologier	83
4. Familieprincip og individualprincip i lovgivningen	84
4.1. Under samlivet	84
4.1.1. Forsørgelsespligt.....	84
4.1.2. Sociale ydelser	85
4.1.3. Skat	86
4.1.4. Særregler.....	88
4.2. Skilsmisse, separation og samlivsophævelse	89
4.2.1. Formuedeling (dele-ret).....	89
4.2.2. Underholdsbidrag (bidragsret).....	89
4.2.3. Bevarelse af enkepensionsret.....	89
4.2.4. Børnebidrag	90
4.2.5. Sociale ydelser og skat	90

4.3. Død	91
4.3.1. Lighedeling, uskiftet bo og arveret.....	91
4.3.2. Øvrige regler, herunder pension og forsikring	91
4.4. Ugifte samlevende.....	92
4.4.1. Fællesskabsregler, der ikke omfatter samlevende	92
4.4.2. Fællesskabsregler, der gælder for de samlevende	93
5. Konfrontation	94
5.1. De historiske forudsætninger.....	94
5.2. De sociologiske forhold.....	94
5.2.1. Fragmentering.....	94
5.2.2. Afgrænsningsproblemer	97
5.2.3. Fællesskabsreglernes praktiske betydning mindskes	100
5.3. Afbalanceringen af familiepolitik og frigørelsespolitik - vurdering	102
5.3.1. Personkredsen.....	102
5.3.2. Individual-ideologier ctr. fællesskabs-ideologier	103
5.3.3. På vej mod individualisme – egoisme?	104
ANDEN DEL	
SKILSMISSE OG FORMUEDELING	107
Kapitel 4. Lighedelingsnormen – kerneområde og klart „udgrænset” område	109
1. Om skilsmisse, forsørgelse og formuedeling	109
1.1. Om skilsmisse.....	109
1.2. Om forsørgelsen ved skilsmisse	110
1.3. Formuedelingen.....	112
1.4. Begrebsbestemmelse og systematik for det følgende.....	113
2. Kerneområdet for lighedeling	114
2.1. Aktiver.....	114
2.2. Passiver.....	115
2.3. Andre forhold af betydning for dele-retten	115
2.3.1. Sameje i kraft af fællesskabet?	115
2.3.2. Lighedelingens gennemførelse – værdiansættelse, udtagelse m.v.	116

3. Formuebegrebet	118
3.1. Økonomisk værdi	119
3.2. Økonomiske motiver	120
3.3. Identifikation	121
3.4. Omsættelighed.....	121
3.5. Formuedefinition i relation til lighedeling på ægtefælleskifte	121
4. Fremtidige erhvervelser	122
4.1. Kerneområdet for fremtidige erhvervelser	123
4.2. Betingede rettigheder?.....	123
5. Underskud	125
6. Konfrontation	126
6.1. De historiske forudsætninger.....	126
6.2. De sociologiske forhold.....	126
6.2.1. Formuen i dag	126
6.2.2. Betydningen for typefamilierne i dag	128
6.3. De internationale tendenser	130
6.4. De bagvedliggende ideologier.....	131
6.5. Lighedelingsnormens „forbi’ere”	133
6.5.1. Behovet for begrænsninger.....	133
6.5.2. Behovet for suppleringsregler	133
Kapitel 5. Historisk rids over dele-rettens grænseområder	135
1. Indledende bemærkninger	135
2. Tiden op til ægteskabslovgivningen af 1920’erne	136
2.1. Modifikationerne i dele-retten – forfatterrettigheder, brugsrettigheder og pension	136
2.2. Begrundelserne for skævdeling	137
2.2.1. Rettighedens grundlag – personligt arbejde og fremtidige erhvervelser.....	137
2.2.2. Rettighedens indhold – uoverdragelighed	138
2.2.3. Rettighedens formål – forsørgelse og ikke-økonomisk formål.....	139
2.3. Supplemerter til dele-retten	141
2.3.1. Vederlagsregler ved anvendelse af fællesbomidler	141
2.3.2. Underholdsbidrag	142

3. Tiden fra 1920'erne til 1960'erne	142
3.1. Skævdeling – retsvirkningslovens § 15, stk. 2 mv.	142
3.2. Begrundelserne for at modificere dele-retten	143
3.2.1. Rettighedens indhold – uoverdrageligheden fastholdes	143
3.3. Supplementer til dele-retten	145
3.3.1. Vederlagsreglerne „genoplives”	145
3.3.2. Bidragsreglerne lovfæstes.....	145
3.3.3. Enkepensionsloven af 1941	145
4. Tiden fra 1960'erne til idag	146
4.1. Skævdeling – mange nye rettigheder	146
4.2. Begrundelserne for modifikationer.....	146
4.2.1. Rettighedens grundlag?	147
4.2.2. Rettighedens indhold?	147
4.2.3. Rettighedens formål?	147
4.3. Supplementer til dele-retten	148
5. Sammenfatning	148
Kapitel 6. Begrænsning af dele-retten – særligt om personlige rettigheder	151
1. Indledende bemærkninger	151
2. Funktionsområdet for skævdelingsreglerne	151
2.1. Skævdeling i kortvarige ægteskaber.....	152
2.2. Behovsregel om bohave m.v.	152
2.3. Personlige og uoverdragelige rettigheder – § 15, stk. 2	152
2.3.1. Uoverdragelige rettigheder	152
2.3.2. Rettigheder „af personlig art”	154
2.3.3. Definition og eksemplifikation	157
3. Skævdelingsreglernes retsvirkning	158
3.1. Differentierede retsvirkninger	158
3.1.1. Dele-fritagelse eller særeje	158
3.1.2. Skilsmissekifte ctr. dødsboskifte (sammensat skifte)	159
3.1.3. Skilsmisse ctr. separation	160
3.1.4. Præcis retsvirkning ctr. skøn	160
3.1.5. Øvrige forskelle	160
3.2. Retsvirkninger for de enkelte § 15, stk. 2 rettigheder	160

4. Begrundelserne for skævdeling	161
4.1. Begrundelserne bag dele-fritagelse	162
4.1.1. De enkelte regler.....	162
4.1.2. De enkelte uoverdragelige eller personlige rettigheder	163
4.1.3. Klassifikation efter traditionel opfattelse	164
4.2. De enkelte begrundelser	166
4.2.1. Grundlag	166
4.2.2. Indhold.....	167
4.2.3. Formål.....	168
5. Kritik og konfrontation	168
5.1. Retsstillingens kompleksitet og inkonsistens	168
5.1.1. Retsstillingens kompleksitet	168
5.1.2. Inkonsistens i begrundelser	169
5.2. Konfrontation med de historiske forudsætninger	170
5.3. Konfrontation med de sociologiske forhold	170
5.4. Konfrontation med de internationale tendenser	171
5.4.1. Tysk, fransk og amerikansk ret.....	171
5.4.2. Norsk ret	172
5.4.3. Svensk ret	174
5.5. Konfrontation med de bagvedliggende ideologier	175
6. Hensynsafvejning	177
6.1. Hensynet til tredjemand.....	177
6.1.1. Vederlagsfri ydelser fra tredjemand	177
6.1.2. Gensidigt bebyrdende retshandler	178
6.2. Hensynet til den berettigede ægtefælle	178
6.2.1. Selvbestemmelsesretten.....	178
6.2.2. Forsørgelsesformål	179
6.3. Periodefordeling	181
7. Sammenfatning	181
7.1. Argumentationsmodel	181
7.2. Skævdelingsreglernes „forbi'ere”	181

Kapitel 7. Suppleringsregler, især vederlag og bidragsret	183
1. Indledende bemærkninger	183
2. Udvidede dele-rettigheder – særligt om vederlagsregler	184
2.1. Misbrugsreglen i Æ2 § 23, stk. 1.....	184
2.2. „Posteringsreglen” i Æ2 § 23, stk. 2	184
2.2.1. Funktionsområdet for posteringsreglen	185
2.2.2. Retsvirkning af vederlagsreglerne	188
2.3. Behovsregler – skiftelovens § 70, Æ1 § 56 mv.....	190
2.4. Rimelighedsregel – Æ1 § 56	191
2.5. Konfrontation	191
2.5.1. De historiske forudsætninger og de sociologiske forhold	191
2.5.2. De internationale tendenser	192
2.5.3. De bagvedliggende ideologier	193
2.5.4. Vurdering	194
3. Bidragsret	194
3.1. Funktionsområde og betingelser – restriktiv praksis.....	195
3.1.1. Behovsbedømmelsen	195
3.1.2. Evnebedømmelsen	197
3.1.3. Ægteskabets varighed	197
3.2. Retsvirkning – udmåling af bidrag	198
3.3. Enkepensionsloven af 1941	199
3.4. Kritik og konfrontation.....	199
3.4.1. De historiske forudsætninger.....	199
3.4.2. De sociologiske forhold – bidragsrettens betydning indsnævres	200
3.4.3. De internationale tendenser	204
3.4.4. De bagvedliggende ideologier	206
4. Børnebidrag	207
4.1. Funktionsområde og retsvirkning.....	207
4.2. Kritik og konfrontation.....	208
4.2.1. Historiske forudsætninger og sociologiske forhold.....	208
4.2.2. De internationale tendenser	209
4.2.3. De bagvedliggende ideologier	211

5. Sammenfatning	212
5.1. Mange regler – men begrænset betydning	212
5.2. Suppleringsreglernes „forbi’ere”.....	213
Kapitel 8. Familieformueretlige aftaler	215
1. Indledende bemærkninger	215
2. Udviklingslinjer	215
2.1. Tiden fra 1900 – 1960’erne	215
2.1.1. Præceptiviteten fremherskende.....	216
2.1.2. Fastholdelse af indgåede aftaler	217
2.2. Udviklingen siden 1960’erne	218
2.2.1. Beskyttelseslovgivning inden for formueretten.....	218
2.2.2. Formueretlig stramning af materiel rimelighedskontrol....	219
2.2.3. Familieretlig liberalisering af aftalemulighederne	220
3. Særejeaftale – og andre begrænsninger af dele-retten	221
3.1. Forhåndsftale – herunder særeje ved ægtepagt.....	221
3.1.1. Betydningen af nye aftalemuligheder.....	221
3.1.2. Begrænsningerne i aftalefriheden	222
3.2. Skævdelingsaftale i forbindelse med aktuel skilsmisse – aftalefrihed	224
3.3. Ugyldighed, modifikation og ændring – rimelighedscensur?	224
4. Aftaler om bidrag – og anden suppleringsret af dele-retten	226
4.1. Forhåndsftaler – aftalemuligheder.....	226
4.2. Suppleringsaftale i forbindelse med aktuel skilsmisse – aftalefrihed.....	228
4.3. Ugyldighed, modifikation og ændring – rimelighedscensur	228
5. Kritik og konfrontation	229
5.1. De historiske forudsætninger.....	229
5.2. De sociologiske forhold.....	230
5.3. De internationale tendenser – især norsk og svensk ret	230
5.4. De bagvedliggende ideologier	232
6. Sammenfatning	235

Kapitel 9. Vurdering af dele-retten og dens grænser	237
1. Indledende bemærkninger	237
2. Konfrontation med de historiske forudsætninger	238
3. Konfrontation med de sociologiske forhold	239
3.1. Eksemplikation.....	239
3.1.1. Pensionistægteskabet.....	239
3.1.2. Det langvarige ægteskab.....	240
3.1.3. Skolebørnsfamilien.....	241
3.1.4. Småbørnsfamilien.....	242
3.1.5. Det unge par.....	243
3.2. Hvad viser eksemplerne?.....	243
4. Konfrontation med de internationale tendenser	244
4.1. Familieprincip og fællesskabssynspunkt.....	244
4.2. Individualprincip, selvforsørgelse og uafhængighed – „clean break”	246
4.3. Mellempormer.....	246
4.4. Særligt om hensynet til børnene.....	247
5. Konfrontation med de bagvedliggende ideologier	247
5.1. Særligt om autonomi, selvstændighed – og frihed.....	247
5.2. Særligt om ligestilling – lighed.....	248
5.3. Særligt om tryghed og hensynet til børnene.....	250
5.4. Afvejning.....	251
6. Legalstrategi, herunder retsteknisk tilskæring	253
6.1. Loven som fortolkende eller konstitutiv faktor?.....	253
6.2. Lovregler eller kontraktssynspunkt.....	254
6.3. Generelle eller konkrete regler.....	253
6.4. „Clean break” eller tidsmæssig udstrækning.....	255
7. Retspolitiske spørgsmål – ansatser til reformforslag	256
7.1. Fællesskabssynspunktets „forbi’ere”	256
7.2. Ansatser til reformforslag.....	257
8. Argumentationsmodel	259

TREDJE DEL

SKILSMISSE OG PENSION	261
Kapitel 10. Pension og pensionsdeling – historik og udviklingstendenser	263
1. Indledende bemærkninger	263
1.1. Om pension.....	263
1.2. Om pension og skilsmisse	265
1.3. Begrebet pensionsrettigheder	265
1.4. Systematikken for det følgende.....	268
2. Tiden op til ægteskabslovgivningen i 1920’erne	269
2.1. Pensionsformer – efterladteydelse og tjenestemandspension.....	269
2.2. Retstillingen på ægtefælleskifte.....	269
2.2.1. S sammensat skifte.....	269
2.2.2. Skilsmissexkifte	271
3. Tiden fra 1920’erne til 1960’erne	273
3.1. Pensionsformer – egenpensionens betydning øges	273
3.2. Retstillingen på ægtefælleskifte.....	274
3.2.1. Alderspension	274
3.2.2. Efterladteydelse – enkepensionsloven.....	275
4. Udviklingen fra 1960’erne til i dag	277
4.1. Pensionsformerne nuanceres og opsparingselementet forstærkes	277
4.2. Behandlingen på ægtefælleskifte.....	279
5. Sammenfatning	280
Kapitel 11. Gældende ret – hovedprincipper, praktisk betydning og kritik	281
1. Indledende bemærkninger	281
2. Pensions- og forsikringsformer i dag	281

3. Pensionsdækningen og fordelingen heraf	284
3.1. Pensionsdækningen	284
3.2. Fordelingen af pensionsdækningen	286
3.3. Kønsfordelingen	286
4. Pension og skilsmisse	289
4.1. Hovedregler	289
4.2. Oversigt over pensionsrettigheders behandling på ægtefælleskifte	290
4.3. Begrundelserne for retsstillingen	290
5. Kritik og konfrontation	291
5.1. Komplexitet og inkonsistens i begrundelser	291
5.2. Konfrontation med de historiske forudsætninger	292
5.3. Konfrontation med de sociologiske forhold	293
5.4. Vurdering	295
Kapitel 12. Pensionsudligning i internationalt perspektiv	297
1. Indledende bemærkninger	297
2. Norge	297
2.1. Pensionssystemet	297
2.2. Pensionsudligning	298
2.2.1. Fraskilte ægtefællers ret til ægtefællepension	298
2.2.2. Pensionens behandling på ægtefælleskifte	299
3. Sverige	300
3.1. Pensionssystemet	300
3.2. Pensionsudligning	300
4. Tyskland	302
4.1. Pensionssystemet	302
4.2. Pensionsudligning – 'Versorgungsausgleich'	302
5. Canada	303
5.1. Pensionssystemet	303
5.2. Pensionsudligning	303

6. USA	305
7. Sammenfatning	308

Kapitel 13. Vurdering af pensionsrettigheders behandling

på skilsmissekifte	309
1. Indledende bemærkninger	309
2. Reformovervejelser	309
2.1. Ægteskabsudvalget af 1957 – betænkning V fra 1968	309
2.2. Finansministerens embedsmandsudvalg fra 1986	311
2.2.1. Kommissoriet	311
2.2.2. Løsningsmodeller	312
2.3. Industriministerens udvalg fra 1989	315
2.3.1. Kommissorium	315
2.3.2. Delbetænkning om ligebehandling	316
3. Kritik af reformovervejelserne	317
4. De principielle valg	317
4.1. Pensionsrettens grundlag	318
4.1.1. Privatpension	318
4.1.2. Arbejdsgiverpension	318
4.1.3. Særlige forhold	319
4.2. Pensionsrettens indhold	319
4.2.1. Kapitalpension	320
4.2.2. Rentepension	320
4.2.3. Øvrige forhold	321
4.3. Pensionsrettens formål	321
4.3.1. Bestemmelsesret	321
4.3.2. Forsørgelsesformål	321
5. Retspolitiske spørgsmål	322
5.1. Forsvar for pensionsudligning	322
5.2. Angreb på pensionsudligning	322
5.3. „Tekniske” problemer	324
5.4. Afvejning og ansatser til reformforslag mv	325

FJERDE DEL

PRAKTISKE BODELINGSPROBLEMER	329
Kapitel 14. Afgrænsningen mellem dele-ret og dele-fritagelse	331
1. Indledende bemærkninger	331
2. Personskadeerstatning mv.	332
2.1. Karakteristika	333
2.2. Erstatningsansvarslovens § 18, stk. 3	334
2.2.1. Omfattet direkte af EAL § 18, stk. 3	335
2.2.2. Uden for bestemmelsens funktionsområde.....	336
2.2.3. Omfattet af analogi eller af Æ2 § 15, stk. 2?.....	336
3. Forsørgertabserstatning mv.	337
3.1. EAL § 18, stk. 3.....	338
3.1.1. Direkte omfattet af bestemmelsen	338
3.1.2. Analog anvendelse på forsikringsbeløb mv?.....	338
3.1.3. Øvrige spørgsmål.....	340
4. Personlig good-will	340
4.1. Karakteristika	341
4.2. Behandlingen på skilsmissekifte.....	342
4.2.1. Almindelig good-will	342
4.2.2. Personlig good-will.....	342
4.2.3. Afgrænsningen og begrundelsen herfor	344
5. Feriegodtgørelse og øvrige „forsørgelsesrettigheder“	346
5.1. Feriegodtgørelse	346
5.2. Fratrædelsesgodtgørelse	346
6. Vederlagsfri ydelser fra tredjemand	348
6.1. Båndlagt arv	348
6.2. Båndlagt gave	350
6.3. Arv i uskiftet bo.....	350
6.4. Arveforskud.....	350
7. Klausuler i kontrakt med tredjemand	351

8. Genstande til personligt brug eller af personlig betydning	352
8.1. Karakteristika	352
8.2. Skiftelovens § 68 a – genstande til personligt brug.....	352
8.3. Genstande af personlig betydning	353
9. Immaterialrettigheder	354
9.1. Ophavsret.....	356
9.1.1. Karakteristika.....	356
9.1.2. Behandlingen på ægtefælleskifte.....	357
9.2. Fotoret	362
9.3. Patentrete.....	363
9.4. Mønster- og varemærkeret	365
9.5. Øvrige immaterialrettigheder mv.	366
10. Øvrige rettigheder, herunder brugs-, leje- og køberettigheder	367
10.1. Karakteristika	367
10.2. Behandlingen på ægtefælleskifte	368
Kapitel 15. Værdiansættelse af fællesboets aktiver og passiver	371
1. Indledende bemærkninger	371
2. Grundprincipperne for værdiansættelsen	371
2.1. Værditidspunkt – boopgørelse eller udtagelse	372
2.2. Realisationsprincippet – salgsværdien danner udgangspunkt	374
2.3. Passivering med latent skattebyrde mv.	375
2.4. Refusionsprincippet.....	377
2.5. Forrentning af boslodskrav – a conto udlodning?.....	378
3. Penge, værdipapirer, bundne beløb, fordringer og lån	378
3.1. Penge, obligationer, børsnoterede aktier o.l.	378
3.2. Bundne beløb.....	379
3.2.1. Boligsparekontrakter, uddannelseskonti mv.....	379
3.2.2. Etableringskonti.....	379
3.2.3. Medarbejderaktier og -andelsbeviser.....	380
3.2.4. „Bunden opsparing“, indefrosne dyrtidsportioner mv.....	380
3.2.5. Indestående i Grundejernes Investeringsfond.....	380
3.3. Fordringer.....	381
3.4. Gæld	382

4. Fast ejendom og ejerlejligheder	384
4.1. Salgsværdien	384
4.2. Passivering med latent skattebyrde	385
4.3. Næppe passivering med hypotetiske salgsomkostninger men med bopælsret.....	386
4.4. Beregning af leje for skifteperioden	386
4.5. Godtgørelse af udgifter.....	387
4.6. Hensyn til skattebesparelse?.....	389
4.7. Omprioritering og udstedelse af pantebreve.....	389
5. Løsøre	390
6. Særligt om virksomheder	391
6.1. Personligt ejede virksomheder	391
6.2. Aktier og anparter.....	392
6.3. Andelsbeviser og kommanditselskaber	393
6.4. Good-will.....	394
6.5. Investeringsfond	395
6.6. Afkast i skifteperioden – driftsherreløn.....	396
6.7. Spredte bemærkninger om diverse regnskabsposter	397
6.7.1. Bygninger, driftsinventar og driftsmateriel	397
6.7.2. Varelager	398
6.7.3. Igangværende arbejder	398
6.7.4. Debitorer.....	399
6.7.5. Gæld.....	399
7. Øvrige rettigheder	399
8. Særs spørgsmål i forbindelse med bodelingsoverenskomster	400
Kapitel 16. Pensionsrettigheders behandling på skilsmissekifte	403
1. Indledende bemærkninger	403
2. Alderspension i form af privatpension (selvpensionering)	404
2.1. Rentepension (Livrente).....	404
2.1.1. Traditionel opfattelse.....	404
2.1.2. Kritik og mulighederne for dele-ret	405
2.1.3. Gennemførelse af dele-ret eller vederlagskrav	408
2.1.4. Kombinationsforsikringer med livrente-elementer	411

2.1.5. Øvrige tilfælde	412
2.2. Privattegnet kapitalpension	413
2.2.1. Dele-rettens gennemførelse	413
2.2.2. Særligt om pensionsbeskatningsloven.....	417
2.3. Aftalemuligheder med hensyn til privatpension.....	419
3. Alderspension i form af arbejdsgiverpension	420
3.1. Rentepension	420
3.1.1. Dele-fritagelsen	420
3.1.2. Vederlag?.....	421
3.2. Kapitalpension	421
3.2.1. Dele-rettens gennemførelse	423
3.2.2. Særligt om ratepension	424
3.2.3. Arbejdsgiver – elementets betydning	425
3.3. Kombinationstyper	425
4. Efterladteydelse i form af privatpension	426
4.1. Rentepension (overlevelsrente).....	426
4.1.1. Dele-fritagelse – men for hvem?	426
4.1.2. Kombinationsformer med overlevelsrente	426
4.2. Begunstigelse i privat kapitalpensionsordning.....	426
5. Efterladteydelse i form af arbejdsgiverpension	427
5.1. Enkepensionsloven af 1941	427
5.1.1. Kollektiv enkepension	427
5.1.2. Separation	428
5.1.3. Skilsmisse	429
5.2. Individuel overlevelsrente – EPL §1, stk. 3	434
5.3. Begunstigelse i kapitalpensionsordning	435
6. Ægteskaber med forskelligartede pensionsformer	436

FEMTE DEL

FAMILIEFORMUERETTEN OG FREMTIDEN	439
Kapitel 17. Om familie, individ og stat – udfordringerne	441
1. Indledende bemærkninger	441
2. Grundlæggende afbalancering – fællesskab ctr. individualisme?	441
2.1. Fællesskabs-værdier og fællesskabsadfærd.....	442
2.1.1. Familiens betydning for reproduktion og børn.....	442
2.1.2. Omsorg og samværsværdier	443
2.1.3. Fællesskabsadfærd.....	444
2.2. Individual-værdier og individualadfærd.....	444
2.2.1. Selvstændighed.....	444
2.2.2. Autonomi	445
2.2.3. Særligt om kontraktsfrihed – familieformueretten som aftalerelation	449
2.2.4. Individualadfærd – individualisme – egoisme?.....	453
3. Offentlig styring – muligheder og begrænsninger	454
3.1. Loven som normativ „værdi-påvirker”	454
3.2. Økonomisk subsidiering fra det offentlige.....	455
3.3. Styring af ægtefællernes indbyrdes forhold	456
3.3.1. Parternes personlige forhold	456
3.3.2. Parternes økonomiske forhold	458
3.4. Loven som beskyttelse af den svage – eller af fællesskabs-værdier	458
3.5. Loven som konfliktløser eller konflikthindring	459
4. Grundlæggende prioritering og retspolitiske spørgsmål	459
4.1. Balancepunktet mellem fællesskab og individualisme	460
4.2. Balancepunktet mellem styring og kontrakt.....	461
4.3. Konsekvenser af disse balancepunkter – retspolitiske spørgsmål	461
4.4. Reguleringens rolle.....	463

* * * * *

SAMMENFATNING OG KONKLUSION	465
1. Familieformueret i et foranderligt samfund	465
2. Skilsmisse og formuedeling	466
2.1. Dele-retten	466
2.2. Begrænsningerne	467
2.3. Suppleringsreglerne	468
2.4. Familieformueretlige aftaler.....	468
2.5. Argumentationsmodel	469
2.6. Retspolitik	470
3. Skilsmisse og pension	470
4. Praktiske bodelingsproblemer	471
5. Fremtidens familieformueret	472
* * * * *	
APPENDIX – INTERNATIONALT VUE OVER FAMILIEPOLITIK, FORMUEDELING OG BIDRAG	473
1. Norge	473
1.1. Familiepolitik	473
1.2. Formuedeling.....	473
1.3. Underholdsbidag til ægtefællen.....	474
1.4. Børnebidrag	475
2. Sverige	476
2.1. Familiepolitikken.....	476
2.2. Formuedeling	477
2.3. Underholdsbidrag til ægtefællen	478
2.4. Børnebidrag	479
3. Tyskland	480
3.1. Familiepolitikken.....	480
3.2. Formuedeling	481
3.3. Underholdsbidrag til ægtefællen	482

4. England	483
4.1. Familiepolitikken.....	483
4.2. Formuedeling.....	484
4.3. Underholdsbidrag	485
4.4. Børnebidrag	485
5. Frankrig	486
5.1. Familiepolitikken.....	486
5.2. Formuedeling.....	486
5.3. Underholdsbidrag	487
6. USA	487
6.1. Familiepolitikken.....	487
6.2. Underholdsbidrag	492
6.3. Formuedeling.....	492
7. Canada	494
8. Australien	494
8.1. Formuedeling.....	494
8.2. Underholdsbidrag til ægtefællen	495
8.3. Børnebidrag	495
* * * * *	
SUMMARY IN ENGLISH	497
1. The law of family property in a changing society	497
2. Divorce and division of property	498
3. Divorce and pension (splitting)	501
4. Practical problems regarding property division	502
5. The law of family property and the future	502

* * * * *

BILAG: Terminologi vedr. pensions- og forsikringsrettigheder	505
FORKORTELSER	511
DOMSREGISTER	515
LOVREGISTER	517
LITTERATURFORTEGNELSE	523
STIKORDSREGISTER	551